

IMAGINEA LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU ÎN LITERATURA ROMÂNĂ VECHĂ

Victoria LUPAȘCU, studentă

CZU: 821.135.1'01.09

roe17lupascu.victoria@gmail.com

Voivode C. Brâncoveanu is a complex and recognized personality due to his political strategies and the relationship maintained with neighbours. The ruler of Wallachia (1688-1714)had been showed many acts of courage for 25 years, his image is found in the oeuvre of the most illustrious Wallachian chroniclers as Radu Popescu and Radu Greceanu. The first chronicle is dedicated to his glorious personality and his efforts that are obviously worthy praised, the second one empathises the differences between C. Brâncoveanu and Cantacuzino, despite the fact that the last chronicle is anonymous, it shows a detailed fall of our glorified historical personality. One of the most important figure of the 17-18th centuries, C. Brâncoveanu is still recognised as a brave and qualified head of Wallachia.

Dacă istoria unei națiuni înseamnă suma perioadelor-cheie care își fixează destinul în istoria omenirii, iar aceste perioade sunt corelate cu dialectica, atunci bineînțeles că epoca domniei lui Constantin Brâncoveanu este una dintre ele. La fel cum a existat o epocă a domniei lui Mircea cel Bătrân, a lui Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul sau Matei Basarab – acordându-se atenție faptelor lor politice sau militare – a existat și o epocă a domniei lui Constantin Brâncoveanu.

Epoca lui Constantin Vodă Brâncoveanu a deschis largi perspective de afirmare a poporului român prin fapta politică sau actul de cultură. Având o personalitate proprie, epoca brâncovenească este compusă din câteva coordonate specifice. Ele se referă fie la dimensiunile naționale ale politicii voievodului muntean, fie la dimensiunile ei europene. Pe plan cultural, aceste coordonate privesc „fie mediul cărturăresc de la curtea domnească, fie înnoirile intervenite în arta brâncovenească (arhitectura, pictura, sculptura și artele decorative), arta românească în sensul unei sinteze între tradiție și influențele occidentale” [4, p. 8].

Epoca brâncovenească constituie perioada de înflorire artistică fără precedent a culturii românești. Constantin Vodă, fiind ajutat de

oameni talentați și de cei mai buni cărturari din epoca sa, a realizat o însemnată operă națională, prin care au fost deschise perspective noi culturii române de mai târziu. Datorită acestui efort cultural, au fost puse în circulație numeroase cărți în limba română, astfel s-a creat un instrument puternic de apărare a ortodoxiei, fiindcă ele au fost răspândite nu doar celor trei țări române, ci mai departe, până în Orientul creștin. Domnitorul nu a uitat nici de popor, mijlocul prin care era mai aproape de ei erau cărțile care ieșeau de sub teascurile tipografiilor din țară, fiind trimise peste tot în spațiul vechii Dacii, astfel contribuind la iluminarea maselor prin cultură.

Domnia lungă a voievodului muntean Constantin Brâncoveanu a fost înfățișată în patru lucrări contemporane. Dintre ele, în afară de cea a lui Radu Popescu, sufletul căruia era umbrat de ură împotriva Cantacuzinilor, dar și a Brâncovenilor, „cronică lui Radu Greceanu este istoria domniei scrisă sub directă inspirație a voievodului” [3, p. 13]. Este apoi cunoscută o cronică anonimă, lucrare de o reală valoare literară, precum și povestea în versuri a sfârșitului dramatic al domnului și al familiei sale.

Cronicile logofătului Radu Greceanu, *Anonimul brâncovenesc* și ale vornicului Radu Popescu, reprezintă trei momente deosebite „din lupta pentru putere din sânul clasei stăpânitoare boierești” [6, p. 583]: prima este cronică lui Constantin Brâncoveanu începută în vremea când acesta cârmuia împreună cu Cantacuzinii, a doua oglindește ruptura dintre Cantacuzini și Brâncoveanu, iar a treia corespunde cu ridicarea fanarioților și atitudinea dușmănoasă a acestora, atât împotriva Cantacuzinilor, cât și a lui Constantin Brâncoveanu.

Lucrarea de căpătâi a lui Radu Greceanu, „una dintre cele mai cunoscute și discutate lucrări” [7, p. 43] ale sale este *Începuturile istoriei vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Românești, Io Constantin Brâncoveanu Basarab-voievod*.

Logofătul nu ezită să laude domnul pentru opera lui culturală, deci nu este trecută cu vederea activitatea culturală a lui Constantin Vodă: ridicarea de biserici, tipărirea de cărți, înființarea de școli grecești și slavonești „și mai ales în tot chipul pentru sfânta biserică te-ai nevoit, căci și cărți multe bisericești în zilele mării-tale tălmăcite dupre limba

elinească pre limba rumânească, și pre limba grecească foarte frumoase, care n-au fost mai înainte, și școale de învățături elinești și slovenești măriia-ta ai făcut și pururea spre bunătați neconținut ești a face, spre folosul de obște” [7, p. 49].

C. Brâncoveanu a fost preamărit omul Renașterii pentru toate faptele și inovațiile aduse în toate domeniile atât economic, cultural, politic, cât și social etc. Această personalitate puternică și diferită de predecesorii săi și-a îndeplinit cu sfințenie rostul în istoria românilor, astfel situându-se printre marii domnitori ai țărilor române, alături de Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș și Mihai Viteazu care, în fruntea poporului, au luptat neînfricat împotriva Imperiului Otoman. Cel care i-a acordat o atenție deosebită și i-a proslăvit numele doar prin laude a fost cronicarul său, Radu Greceanu, care prezintă imaginea domnitorului doar din perspectiva pozitivă, glorificându-l mereu și numindu-l pe Brâncoveanu un „domn bun” al Țării Românești.

Lucrarea lui Radu Popescu este o completare a celorlalte cronici scrise până atunci, ea vine, spre deosebire de celelalte două cronici, cea anonimă și cea a lui Radu Greceanu, cu niște completări ale evenimentelor din perioada anilor 1688-1714, deși era mai scurtă nu era lipsită de amănunte inedite. Aflăm, spre exemplu, că la Zârnești trupurile celor căzuți pe câmpul de luptă erau lăsate să zacă ca buștenii, că Scarlat Mavrocordat, ginerele lui Constantin Brâncoveanu, nu a murit de moarte bună, ci a fost otrăvit de socrul său.

Radu Popescu are ceva din darul marilor cronicari moldoveni, reușind să scoată în lumină aspecte interesante din trecutul dezechilibrat și zdruncinat al țării, în care se vede culoarea timpului. Lucrările cronicarului muntean R. Popescu sunt pline de dinamism, povestiri cu efecte teatrale, spunerea adevărului pe care alții nu au îndrăznit să-l facă, cum avem în cazul lui Constantin Brâncoveanu.

Cea mai obiectivă ca ținută și „cea mai frumoasă ca factură literară” [1, p. 254] este însă o cronică pe care se presupune să fie anonimă. Autorul acestei cronici anonime este, în ceea ce privește talentul literar, superior celorlalți cronicari munteni ai acelei perioade din Țara Românească.

„Textul anonimului, mai mult decât letopisețul lui Costin, ar îndreptăți considerația lui Călinescu despre vocația dramatică vădită în

scrierile cronicarilor noștri” [5, p. 231]. De la începutul cronicii și până la sfârșitul ei, stilul direct își dispută întâietatea față de povestirea autorului. Odată ce finalizăm lectura, ceea ce se memorează cel mai mult sunt trei scenarii mari, care sunt construite cu un deosebit simț teatral, încât ni le putem imagina, ca pe un spectacol ce îmbină simultan citit-văzut-auzit.

Putem susține că *Anonimul brâncovenesc* se deosebește de celelalte opere dedicate marelui domnitor Constantin Brâncoveanu prin faptul că îi oferă textului și personajului principal șansa de a ironiza. În situațiile grele pentru domnitor, atunci când este trădat de cei cărora le-a oferit mereu ajutorul său, Brâncoveanu tratează situațiile cu ironie, o ironie de bun gust.

Operele cronicarilor munteni dedicate domnului Țării Românești Constantin Brâncoveanu sunt importante prin sine, pentru autor și pentru epocă, dar și pentru o privire înapoi în cultura românească din perioada anilor 1688-1717 (cronica anonimă despre Brâncoveanu trece peste ultimul an de domnie a lui Brâncoveanu, parcurgând în timp până în 1717). Această imagine (Constantin Brâncoveanu) a secolelor XVII-XVIII s-a remarcat ca fiind puternică și deosebită de cea a predecesorilor săi. Îl putem plasa pe Brâncoveanu în rândul celor mai iluștri domnitori, ca Mihai Viteazu, Vlad Țepeș ș.a. care, la fel ca el, au luptat împotriva Imperiului otoman.

Referințe:

1. CARTOJAN, Nicolae. *Istoria literaturii române vechi*. București: Editura Fundației Culturale Române, 1996.
2. IONESCU, Ștefan. *Constantin Vodă Brâncoveanu. Viața. Domnia. Epoca*. București: Editura științifică, 1969.
3. IONESCU, Ștefan. *Epoca brâncovenească*. Cluj-Napoca: Dacia, 1981.
4. Mazilu Dan Horia. *Cronicarii munteni*. București: Minerva, 1970.
5. PANAITESCU, P.P. *Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400-1780). Istoria literaturii române*. București: Editura Academiei Române, 1970.
6. USATĂI, Ludmila, CAZACU, Adriana. *Literatura română veche*. Vol. III. Chișinău: CEP USM, 2013.

*Recomandat
Ludmila USATĂI, dr., conf. univ.*